

به نام خدا

◆ ◆ ◆ نشانه‌شناسی لباس تئاتر ◆ ◆ ◆

مرضیه صفری نژاد

سروش

تهران ۱۳۹۲

شماره ترتیب انتشار: ۱۵۸۲

سرشناسه: صفری نژاد، مرضیه، ۱۳۵۶-

عنوان و نام پدیدآورنده: نشانه‌شناسی لباس تئاتر/ مرضیه صفری نژاد.

مشخصات نشر: تهران: صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، انتشارات سروش، ۱۳۹۲.

مشخصات ظاهری: ۱۱۳ ص: مصور (بخشی رنگی)، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۲-۰۵۱۲-۸

یادداشت: واژه‌نامه

یادداشت: نمایه

موضوع: نمایش - پوشاک

موضوع: نمایش - نشانه‌شناسی

رده‌بندی کنگره: ۵ ن ۷ ص/ ۲۰۶۷ PN

رده بندی دیویی: ۷۹۲ / ۰۲۶

شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۹۶۰۷۴

انتشارات صداسیمای جمهوری اسلامی ایران

تهران، خیابان استاد شهید مطهری، تقاطع خیابان شهید دکتر مفتاح، ساختمان سروش

مرکز پخش: ۸-۶۳-۴۵۰۳۴۵

<http://www.soroushpublishingco.ir>

عنوان: نشانه‌شناسی لباس تئاتر

نویسنده: مرضیه صفری نژاد

ویراستار: پروانه بیات

طراح جلد و صفحه‌آرا: مهشید دانشیان

چاپ اول: ۱۳۹۲

قیمت: ۵۰,۰۰۰ ریال

این کتاب در یک هزار نسخه در چاپخانه انتشارات سروش لیتوگرافی، چاپ و صحافی شد.

همه حقوق محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۲-۰۵۱۲-۸

فهرست

- ۵ پیشگفتار
- ۶ چکیده
- ۷ لباس و نظام‌های ارتباطی تأثیر
- ۸ تعریف نشانه‌شناسی لباس
- ۱۰ نشانه لباس
- ۱۲ لباس و رمزگان
- ۱۲ لباس و ترکیب صحنه
- ۱۴ لباس، متن دراماتیک و ترکیب صحنه از دیدگاه مارینیس
- ۱۶ لباس و خوانش اجرا
- ۲۰ نظام نشانه‌ای لباس
- ۲۰ لباس و تحول‌پذیری نشانه‌ها
- ۲۱ لباس و پیش‌زمینه‌ای کردن
- ۲۲ لباس و بازنمایی
- ۲۲ ارتباط‌های لباس و دیگر عناصر اجرا
- ۲۵ لباس و تماشاگران به‌منزله دلال‌کننده
- ۲۶ لباس و چیدمان عوامل اجرا
- ۳۰ لباس، متن دراماتیک و متن اجرایی
- ۳۰ لباس و متن دراماتیک
- ۳۱ لباس و متن اجرایی
- ۳۲ لباس و فضاهای نامتعین

◇ لباس و نشانه‌شناسی اجرای صحنه‌ای ۳۸

◇ لباس و بازیگر به‌منزله نشانه ۳۹

◇ بازیگر و طبقه‌بندی نظام‌های نشانه‌ای ۴۱

◇ دریافت ۴۲

◇ نمایشگر و تشکیل مفهوم ۴۳

◇ تماشاگر و نشانه‌لباس ۴۵

◇ بررسی موردی چهار نمایشنامه ۴۷

◇ دیدگاه پیرس ۴۸

◇ دیدگاه بول ۴۹

◇ دیدگاه بارت ۴۹

◇ پایان گفتار ۹۳

◇ Abstract ۹۴

◇ منابع و مأخذ ۹۵

◇ واژه‌نامه ۹۶

◇ تصاویر ۱۰۱

◆ پیشگفتار

دانش نوپای نشانه‌شناسی تأثیر بسزایی بر تولیدات متنی و اجرایی تئاتر، که یکی از مهم‌ترین بسترهای آن است، داشته است. لباس نیز، به‌منزله یکی از بخش‌های مهم دریافت تئاتری، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

کمبود متون تحقیقی درباره طراحی و ساخت لباس، چه در جایگاه نظامی نشانه‌ای در تئاتر، چه به مثابه نشانه، به زبان فارسی، به‌ویژه در واحدهای درسی دانشگاهی رشته‌های طراحی لباس و طراحی صحنه، آشکارا احساس می‌شود. این کتاب سرآغازی برای بحث نشانه‌شناسی لباس تئاتر است که امیدوارم با وجود کمبودهایش، خود نشانه‌ای از تلاش فردی علاقه‌مند تلقی شود.

فرصت را غنیمت می‌دانم تا از همه استادان و دوستانی که در انجام دادن این پژوهش به من یاری رساندند تشکر کنم؛ به‌ویژه از استادان بزرگوارم، سرکار خانم شیرین بزرگمهر، آقای دکتر فرزانه سجودی و آقای دکتر بهروز محمودی بختیاری، که بسیار از ایشان آموختم. نیز از خانواده دوست‌داشتنی‌ام، که با شکیبایی و مهر بی‌پایان خود در تهیه این کتاب به من دلگرمی بخشیدند، با تمام وجود سپاسگزارم؛ هرچند که هرچه بگویم و تشکر کنم، باز هم کم است.

مرضیه صفری‌نژاد

◆ چکیده

نشانه‌شناسی بررسی علمی «نشانه» و کارکرد آن است. مطالعات نشانه‌شناسی درام و تئاتر از اواخر دهه همتاد، با کرامام^۱، تادئوش کوزان^۲، آن اوبرسفلد^۳، پاتریک پاویس^۴، آندره هلبو^۵ و مارکو دو مارینیس^۶ گسترش یافته است. ایشان، نحوه ایجاد معانی و ارتباط آن‌ها را از راه نظامی از نشانه‌های تأویل‌پذیر بررسی می‌کنند. نشانه‌شناسی شیوه نگرش جدیدی را پیش روی طراح لباس می‌گشاید و وی را آگاه می‌سازد تا چگونگی ارائه دال‌های لباس را کنترل و اطمینان حاصل کند که نظام‌های نشانه‌ای دیداری هم به تنهایی هم در ارتباط با سایر نظام‌ها عملکرد متناسبی داشته باشند. در این رویکرد، طراح لباس با تأکید داشتن یا نداشتن بر نشانه‌هایی از نظام‌های نشانه‌ای مختلف، سبک‌ها و گونه‌های متفاوتی برای لباس ایجاد می‌کند. این مطالعه، نقش لباس و طراح لباس را به‌منزله گزینشگر، سازمان‌دهنده، ترکیب‌کننده و وحدت‌دهنده نشانه‌های دیداری بررسی می‌کند، و با یافتن ارتباط بین نحوه گزینش، توزیع، تأکید و ارزش‌گذاری نشانه‌های منفرد یا نظام‌های نشانه‌ای دیداری، با فرایند تشکیل و معنایی مفهومی، سعی در ارائه راهکارهای مناسبی برای کنترل دریافت تماشاگران دارد. به‌همین منظور، در این پژوهش چهار اثر شکسپیر^۷ (هملت^۸، شاه‌لیر^۹، مکبث^{۱۰}، اتللو^{۱۱}) نشانه‌شناسی لباس شده‌اند.

1. Keir Elam
2. Tadeusz Kowzan
3. Anne Ubersfeld
4. Patric Pavis

5. Andre Helbo
6. Marco de Marinis
7. Shakespeare
8. Hamlet

9. King Lear
10. Macbeth
11. Othello